

જોયેલું ને જાણેલું

અમૃતસરમાં અમૃત મળ્યું

મહેન્દ્ર દવે

થોડાક દિવસો પહેલાં અમારા પરિવારમાં એક કમનસીબ બનાવ બની ગયો, તે નિમિત્તે અમને પરમાત્માની પારાવાર કૃપાનો જે અનુભવ થયો તેની વાત રજૂ કરવાનો અને એ દ્વારા અમારા પરમ દુઃખની પળોમાં જેમણે અમને સહાય કરી છે તે સૌના ઋણમાંથી મુક્ત થવાનો આ ઉપક્રમ છે.

ગુજરાતની સુપ્રતિષ્ઠ પ્રકાશન સંસ્થા 'ગુર્જર પ્રકાશન'ના આધારસ્તંભ, મુદ્રણકલાના દષ્ટિવંત કલાકાર, એક સ્વજને કહેલું તેમ પરાણે પ્રેમ કરવાનું મન થાય એવા શાલીન સ્વભાવના અમારા જમાઈ શ્રી રોહિત કોઠારી, તેમની પત્ની નીતા અને બે નવયુવાન પુત્રો ભાઈ હરિત અને ધ્રૂવને લઈને અમૃતસર-અટારી સરહદે ટૂંકા પ્રવાસે ગયેલા. પ્રવાસ અને ફોટોગ્રાફીનો એમને ભારે શોખ. ૧૫ જાન્યુઆરીની સાંજે રોહિતભાઈ સુવર્ણમંદિર પરિસરની જ ધર્મશાળામાં પરિવાર સાથે નાસ્તો કરી પાણી લેવા રૂમની બહાર ગયા. ત્યાં અચાનક પડી ગયા. કોઈકે બૂમ પાડી, 'અરે, કોઈક પડી ગયું છે.' પુત્ર હરિતે બહાર જઈ જોયું તો મંદિરના રિસેપ્શન સેન્ટરમાં પિતા રોહિતભાઈને બાંકડા ઉપર સુવાડ્યા છે, સંપૂર્ણ નિશ્ચેષ્ટ. હરિત સ્તબ્ધ. દરમિયાનમાં ત્યાં ભેગા થઈ ગયેલા લોકોએ રોહિતભાઈના ખિસ્સામાંથી મળેલા ફોન નંબર ઉપરથી જેમને ફોન કરેલો તે, અમૃતસરની વિજયા બેન્કના મેનેજર ઈકબાલસિંગ અને એમનાં પત્ની રજનીબેન દોડતાં આવ્યાં. બધાં

મળી રોતિભાઈને પાસેની જ ગુરૂ રામદાસ હોસ્પિટલમાં લઈ ગયા. ડોક્ટરે નાડી આંખ જોઈને જ કહી દીધું, 'Sorry ! He is no more !' ઈકબાલસિંગે ગાડીના ડ્રાઈવર મનીષને પૈસા આપવા માંડ્યા. નારાજ મનીષ કાંઈ બોલ્યા વિના પૈસા ત્યાં જ રાખીને ભીની આંખે ત્યાંથી નીકળી ગયો.

તદ્દન અજાણી ભૂમિમાં મારાં એ ત્રણ બાળકોની કેવી પરિસ્થિતિ થઈ હશે એની વાત અહીં કરવી નથી. પણ આવા વજાઘાતના સમયે નિરાશાની અતલ ગર્તામાં ડૂબેલાં મારાં એ સંતાનોને કડુણાના અમૃતનો કેવો અનુભવ થયો તેની વાત અહીં કરવી છે.

પિતાના અવસાનથી સ્તબ્ધ ભાઈ હરિતે દવાખાનામાંથી બે ફોન કરી દીધેલા. એક અમદાવાદ એના કાકા પીયૂષ કોઠારીને અને બીજો મુંબઈમાં મામા અનુપમ દવેને. વિજયા બેંકના પીયૂષભાઈએ રાતે જ અમૃતસરના એમના સહકાર્યકર ઈકબાલસિંગને આ વાતની જાણ કરી. પંદરમીએ રાતે જ ઈકબાલસિંગ અને રજનીબેન દવાખાનામાં આવી, નીતાની પાસે જઈ, એની રૂમ ખાલી કરાવી એ બધાંને એમના ઘેર લઈ ગયાં. સિંગસાહેબે અપાર મમતાથી મારાં એ સંતાનોને સાચવ્યાં, માબાપ જેવી હૂંફ આપી; તે નીતા અને બાળકો માટે પરમાત્માનો પ્રથમ અનુભવ હતો ! ત્યાર પછી તો સિંગસાહેબ અને એમનાં પત્ની સતત આ બધાંની જોડે જ રહ્યાં.

અમૃતસરમાં રોહિતભાઈના થયેલા અવસાનની જાણ થતાં અમદાવાદના જ કેટલાક

સંબંધીઓએ અમૃતસરના તેમના સંપર્કો જીવંત કરી તેમના મિત્રોને મદદ કરવા કહેલું. નીતાના, સત્યકામ સોસાયટીના જ પડોસી, ડૉ. અમીને એમના સંપર્કોનો ઉપયોગ કરી અમૃતસરના એમના મિત્રોને તેમજ અમારા પરિવારના; ઈસરોના ભાઈ દિલીપ મહેતાએ અમૃતસરના એમના સહકાર્યકર અમિતભાઈ માથુરને મદદ કરવા વિનંતી કરી. એ સહુ ૧૬મી સવારથી ભાઈ હરિતની સાથે ને સાથે જ રહ્યાં.

મુંબઈથી અનુપમ દવેએ ૧૫મી રાતે જ, સમાચાર મળતાં અમારા વેવાઈ શ્રી વીરેન્દ્ર યાજ્ઞિકનો સંપર્ક કર્યો. વીરેન્દ્રભાઈ મૂળ અલ્હાબાદના અને વર્ષોથી મુંબઈમાં વસવાટ. એમણે એમના ઉત્તર ભારતીય સંપર્કોનો ઉપયોગ કરી જે મદદ કરી તેની કથા પણ એટલી જ પ્રેરક છે.

વીરેન્દ્રભાઈએ ભારત વિકાસ પરિષદની અમૃતસર શાખાના શ્રી નાગપાલજીનો સંપર્ક કર્યો. જો કે એ પહેલાં, ૧૫મીએ રાતેજ અમદાવાદથી પણ ડૉ. અમીને એમનો સંપર્ક કરી દીધેલો. મુંબઈથી વીરેન્દ્રભાઈના કહેવાથી ફાઈનાન્સ કંપની બોનાન્જાની અમૃતસર શાખાના ગોયલસાહેબે દવાખાનાની સૌ વ્યવસ્થા ગોઠવી દીધી. R.S.S. ના પ્રાંત સહકાર્યવાહ શ્રી સુરેશ ભગેરિયાની મદદથી અમૃતસરમાં નીતાને સર્વ સહાય આપવાની વ્યવસ્થા થઈ ગઈ. એમણે મુંબઈની ગોરેગાંવ સ્પોર્ટ્સ ક્લબના શ્રી સતીષ અગ્રવાલ દ્વારા કિસાન પાઈપની અમૃતસર ઓફિસના પ્રબન્ધ નિર્દેશક સાથે વાત થઈ. એમના માણસો પણ દવાખાને પહોંચ્યા. કદાચ આમાંના જ કોઈ સોનીભાઈએ હરિતને કહેલું, “મુંબઈથી ફોન આવ્યો છે. જેટલી જરૂર હોય તેટલા પૈસા આપજો.”

આમ અમૃતસરમાં તદ્દન અજાણ્યા માનવીઓની સહાયને કારણે મૃતદેહને મેળવવાની જટિલ પ્રક્રિયા પૂર્ણ થઈ. કોફીનમાં મૃતદેહને લાવવામાં થોડીક વાર થઈ ગઈ. સાંજે ચાર વાગે અમૃતસરથી ઊપડનારી ફ્લાઈટ નીકળી ગઈ. આખી મહેનત ઉપર પાણી ફરી વળ્યું. છેવટે નિર્ણય થયો કે મૃતદેહને એમ્બ્યુલન્સમાં સડક રસ્તે દિલ્હી લઈ જવો અને ત્યાંથી ૧૭મી સવારની ફ્લાઈટમાં અમદાવાદ પહોંચવું. ઘનઘોર રાત્રી, અણધાર્યો વરસાદ, અજાણ્યા લોકો, પંજાબી ડ્રાઈવર, ભાષાનો કોઈ જ સંપર્ક નહીં, અને એમ્બ્યુલન્સમાં આત્મીયજનનો નિશ્ચેષ્ટ દેહ. ભગવાને ચિ. નીતા અને બાળકોની કપરી પરીક્ષા કરી. લગભગ ૮ કલાકનો રસ્તો, છતાં ડ્રાઈવર સમજદાર યુવાન હતો. એથી ક્યાંય પણ રોકાયા વગર સલામતીપૂર્વક એ બધાંને દિલ્હી લાવ્યો. એમ્બ્યુલન્સ દિલ્હી તરફ આવી રહી હતી ત્યાં જ બીજી તકલીફ થઈ. દિલ્હી દૂરથી દેખાયું પણ એરોડ્રોમ ક્યા રસ્તે જવું એની ડ્રાઈવરને ખબર નહીં.

મુંબઈથી વીરેન્દ્રભાઈએ દિલ્હીમાં રહેતા એમના ભાઈ અજયભાઈને બધી જ સહાય કરવા કહી દીધેલું. અજયભાઈ પૂર્વકાળમાં ભારત હેવી ઇલેક્ટ્રિકલ લિમિટેડના ઈજનેર અને છેલ્લાં પંદર વર્ષથી ‘સુન્દરકાંડ’ના પરમ ઉપાસક અને ગાયક. સદ્ભાગ્યે અજયભાઈ તે દિવસે દિલ્હીમાં જ હતા. અહીં અમદાવાદથી એવો નિર્ણય થયો કે ચાર જણ સામે દિલ્હી જાય. પણ બે જ ટિકિટ મળી. છેવટે બે જ ટિકિટમાં બે જુવાન માણસો ગુર્જર પ્રકાશનના સાથીદાર ભાઈ નંદન શાહ અને નીતાનાં દેરાણી લિપિ કોઠારી, દિલ્હી રાતે ૧૧.૦૦ વાગ્યાની જુદી જુદી ફ્લાઈટમાં ગયાં. સમાચાર મળતાં જ દિલ્હી વસતા અજયભાઈ

રાતે ૧૧-૧૨ વાગે અમદાવાદથી આવેલાં એ બંનેને એમના ઘેર લઈ ગયા. થોડોક આરામ કરાવી સવારે લગભગ ૩-૦૦ વાગે પાછાં એરપોર્ટ ઉપર આવ્યાં. અજયભાઈએ બધાંની અમદાવાદની ટિકિટ લઈ જ રાખેલી. એમ્બ્યુલન્સ આવે એટલે તરત કોફીનને મુકાવી, નીતા વગેરે સવારે ૬-૦૦ વાગે ઊપડતી ફ્લાઈટમાં મોકલવાની વ્યવસ્થા થઈ ગઈ. દિલ્હી પ્રવેશ માર્ગે અટવાયેલી એમ્બ્યુલન્સને લેવા અજયભાઈ, એમનાં પત્ની કલ્પનાબેન, બહેન લિપિ અને નંદનભાઈ સામે રસ્તે ૬૦ કિ.મી. એમ્બ્યુલન્સને લેવા ગયાં. સૌ મળ્યાં. બધાં એરપોર્ટ ઉપર પહોંચ્યાં અને છ વાગ્યાની ફ્લાઈટમાં ઊપડી સૌ અમદાવાદ આઠ વાગે આવ્યાં.

અમારા રોહિતભાઈ તો અમૃતસરથી જ અમૃતને પંથે જવા એકલા નીકળી ગયા હતા. બાકી રહેલાં સૌ અમદાવાદ આવ્યાં. અમારી વેદના અકલ્પ્ય છે, શબ્દાતીત છે, છતાં અમને સૌને હજી આ જીવનમાં શ્રદ્ધા ટકી છે તે આવા અમને મદદ કરનારા દિવ્યાત્માઓને કારણે જ. અમારી કપરી ઘડીમાં કેટકેટલાં જાણીતા-અજાણીતા સંબંધીઓએ અમને સહાય કરી છે ! અમૃતસરમાં ભાઈ હરિત પાસે આવી; ખભે હાથ મૂકી પૈસા આપી જનાર સોનીભાઈને કોણે મોકલ્યા હશે? એ કોણ હતા? કોઈને કાંઈ ખબર નથી. બે ચાર વખત હરિતને ફોન ઉપર; ‘મારી જરૂર હોય તો આ નંબર ઉપર ફોન કરજો’ એમ કહેનાર જમ્મુથી બોલનાર અમિતભાઈ કોણ હતા? આ નિમિત્તે અમને સૌને ઈશ્વરની પરમ કરુણાનો જે અનુભવ થયો તે જ અમારા માટે સાચો અમૃત અનુભવ છે. અમને તો અમૃતસરમાંથી અમૃત મળ્યું છે.

આ પળે ‘રામચરિતમાનસ’ની આ પંક્તિ

યાદ આવે છે. દશરથના મૃત્યુની વાત કહેતાં મહર્ષિ વસિષ્ઠ વિલાપ કરતા ભરતને સમજાવતાં કહે છે -

‘સુનહુ ભરત ભાવિ પ્રબલ વિલપિ કહે મુનિનાથ, હાનિલાભ જીવનમરણ જસઅપજસ વિધિ હાથ’

- હે ભરત ! સમજો. ભાવિ બળવાન છે. હાનિલાભ, જીવનમરણ, યશઅપયશ આ સૌ વિધાતાના હાથમાં છે. આમ વિચારી ધીરજ ધરો, મનને શાંત કરો...

* * *

૩-સાકેત, સેક્ટર-૨૧, ગાંધીનગર (૩૮૨૦૨૧)

ફોન : 9328992585

○